សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿននិងការពារសិទ្ធិមនុស្ស លីកាដូ

CAMBODIAN LEAGUE FOR THE PROMOTION AND DEFENSE OF HUMAN RIGHTS

LICADHO

លីកាដូ

LICADHO

កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលសិទ្ធិមនុស្សដល់សិស្សនិងនិស្សិត

HUMAN RIGHTS EDUCATION PROGRAM FOR STUDENTS

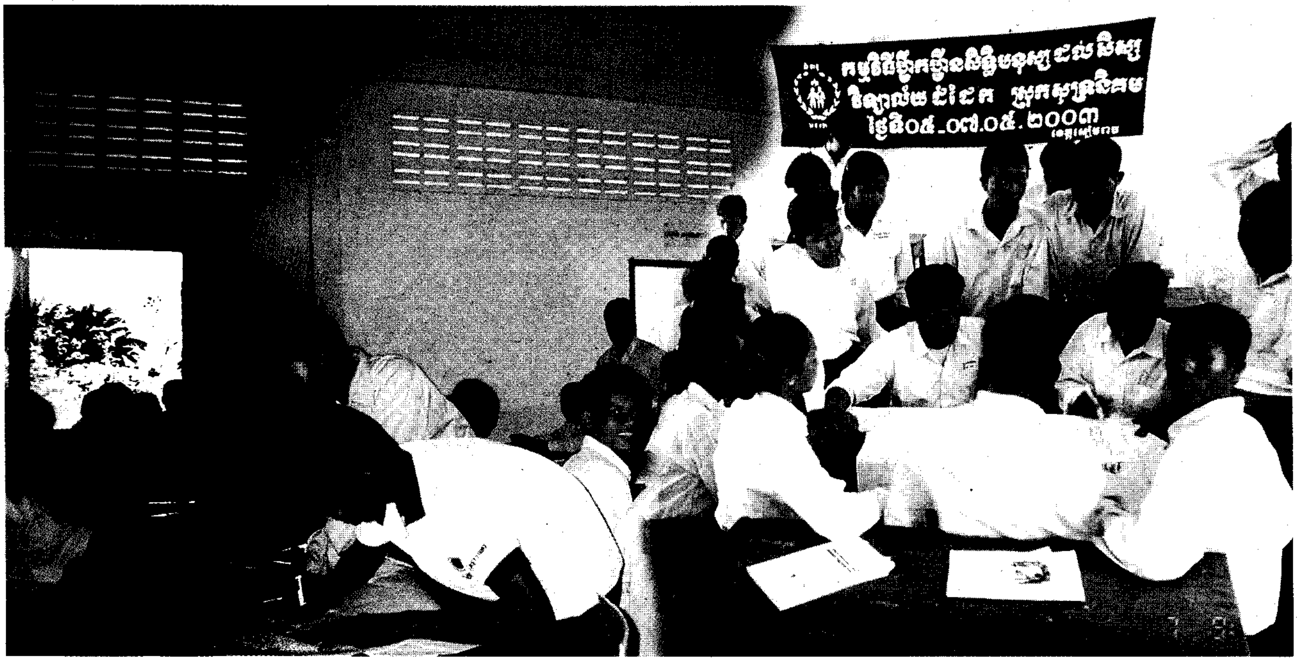

រៀបចំដោយ

គ្រូអប់រំសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការលីកាដូ

Prepared by LICADHO's Trainers

សំរាប់សិក្ខាកាម

FOR PARTICIPANTS

រក្សាសិទ្ធិ ២០០៤ ដោយអង្គការលីកាដូ

Copyright 2004 by LICADHO

កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលសិទ្ធិមនុស្សដល់សិស្សនិងនិស្សិត

១-បុព្វកថា :

យុវជន/នារីគឺជាពន្លកថ្មីក៏ដូចជាកម្លាំងដ៏ស្រស់ស្រាវបំផុតសំរាប់សង្គមជាតិ ។ នៅក្នុងចំណោមពួកអ្នកដ៏ច្រើន បានឆ្លងកាត់ការយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិមនុស្សរួចទៅហើយ ប៉ុន្តែឥឡូវនេះគឺជាតំណាក់ការដើម្បីបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការពារសិទ្ធិមនុស្ស ឬក៏មានន័យថាបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រទប់ស្កាត់ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ដូច្នេះអ្នកគួរតែចូលរួមបន្តទៀតនៅក្នុងតំណាក់ការខាងលើនេះដើម្បីធ្វើឱ្យមានសកម្មភាពកែប្រែអ្វីមួយនៅក្នុងសង្គម ព្រោះថាអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្សនានាគ្រប់ប្រភេទកំពុងនៅតែរីករាលដាលធ្ងន់ធ្ងរនៅឡើយមកលើរូបអ្នក។

២-គោលបំណង

សង្ឃឹមថា :

1-សិស្សនិងនិស្សិតនឹងយល់ស្របអំពីអ្វីដែលជាសំណូមពរនៅក្នុងការពិភាក្សានេះ ដើម្បីរៀបចំបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការពារសិទ្ធិមនុស្ស ។

2-សិស្សនិងនិស្សិតប្រាកដជាពេញចិត្តនឹងបង្កើតជា " ក្រុមសហការ ឬជាបណ្តាញការងារ " ដែលជាយុទ្ធសាស្ត្រចម្បង សំរាប់ការជួយសហការចូលរួមដោះស្រាយបញ្ហាអ្វីមួយតាមរយៈក្រុម ឬបណ្តាញ និងទៅតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើទៅបាន ។

៣-វិធីដំណើរការវគ្គ

កម្មវិធីនៃវគ្គសិក្សានេះទាំងមូល គឺជារបៀបពិភាក្សាផ្តល់យោបល់គ្នាទៅវិញទៅមកក្នុងការបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការពារសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងមូលដ្ឋាន ។ ដូច្នេះបានន័យថាវគ្គនេះគឺផ្តល់ឱកាសឱ្យអ្នកទាំងអស់ចូលរួមផ្តល់យោបល់ទៅលើករណីសិក្សាជាច្រើនថាតើគួររកដំណោះស្រាយបែបណាដើម្បីជួយកាត់បន្ថយការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សទាំងឡាយឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព

* វគ្គបណ្តុះបណ្តាលនេះមានរយៈពេលបីថ្ងៃនិងរំពឹងទុកថា អ្នកទាំងអស់នឹងបញ្ចេញគំនិតយ៉ាងផុលផុសនិងពេញទំហឹង ដើម្បីរកឱ្យឃើញនូវយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការពារ ។
* វគ្គបណ្តុះបណ្តាលនេះ អ្នកសំរបសំរួលវគ្គនឹងមានរៀបចំល្បែងស្ពានគំនិតយ៉ាងហោចណាស់ក្នុងមួយថ្ងៃឱ្យបានមួយល្បែង។
* នៅចុងបញ្ចប់នៃវគ្គ សិក្ខាកាមនឹងត្រូវបានស្នើសុំឱ្យធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើលទ្ធផលទូទៅរបស់វគ្គទាំងមូល ។
* បន្ទាប់ពីវគ្គនេះទៅនឹងមានវគ្គបន្ត (Follow-up) មានរយៈពេលមួយថ្ងៃ ចំពោះកាលបរិច្ឆេទនឹងជូនដំណឹងនៅពេលក្រោយ ។

មាតិកា

លេខរៀង	ឈ្មោះអត្ថបទ	ទំព័រ
១	**★សីលធម៌និងសិទ្ធិមនុស្ស** -ទស្សនៈនៃអត្ថបទ -សំនួរពិភាក្សា	១-៤
២	**★ការកសាងសង្គមស៊ីវិល** -ទស្សនៈនៃអត្ថបទ -សំនួរពិភាក្សា	៥-៨
៣	**★សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងការចូលរួម/វិធីទាក់ទាញការគាំទ្រ** -ទស្សនៈនៃអត្ថបទ -សំណួរពិភាក្សា	៩-១៣
៤	**★លុបបំបាត់ការរើសអើងចំពោះស្ត្រី/ទស្សនៈយេនឌ័រ** (Gender) -ទស្សនៈនៃអត្ថបទ -សំណួរពិភាក្សា	១៤-១៩
៥	**★សិទ្ធិអប្បភាគជន/ជនជាតិភាគតិច** -ទស្សនៈនៃអត្ថបទ -សំនួរពិភាក្សា	២០-២៤
៦	**★ការបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការពារ** -ទស្សនៈនៃអត្ថបទ -សំនួរពិភាក្សា	២៥-២៩

សីលធម៌ និង សិទ្ធិមនុស្ស

I.ទស្សនៈ មនុស្សមិនអាចធ្វើអ្វីតាមតែអំពើចិត្តរបស់ខ្លួននោះឡើយ ដោយយកលេសថាខ្លួនមានសិទ្ធិ ការយល់ឃើញដូច្នេះគឺជាការផ្តុយស្រលះ ។

ផ្នែកមួយនៃសិទ្ធិមនុស្ស បានបង្កប់និងសង្កត់ធ្ងន់យ៉ាងជ្រាលជ្រៅអំពីសីលធមិ គុណធមិ ក៏ដូចជាសុជីវធមិផងដែរ ដែលបានចែងយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងក្រមសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ។

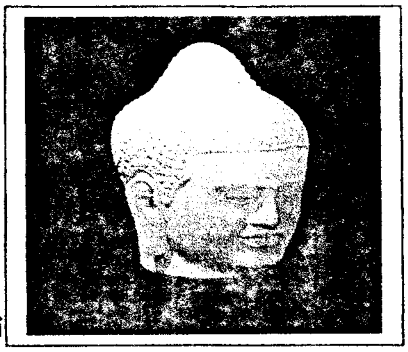

សិទ្ធិមនុស្សផ្នែកសីលធមិមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងបរិបទសង្គម ឬទំនៀមទម្លាប់ដ៏ល្អរបស់សង្គម មានន័យយ៉ាងសាមញ្ញថា ការចេះគោរពគ្នាទៅវិញទៅមក ការស្គាល់អ្វីថាគួរ អ្វីមិនគួរ អ្វីល្អ អ្វីអាក្រក់ អ្វីដែលត្រូវធ្វើ និងអ្វីដែលមិនត្រូវធ្វើ ឬក៏មានន័យថា " សិទ្ធិនិងការទទួលខុសត្រូវ " ដោយចេះលៃលកយ៉ាងណាកុំឱ្យប៉ះពាល់សិទ្ធិអ្នកដទៃ នាំឱ្យគេមានការក្តៅក្រហាយ ដែលនឹងនាំមកនូវទុក្ខទោសដល់ខ្លួន ដល់សង្គមគ្រួសារ មិនអាចជៀសវាងបានឡើយ ។

ការបាត់បង់នូវសីលធមិ សុជីវធមិ និងគុណធម៌ វាជាការបោះជំហានទៅរកការប្រព្រឹត្តអំពើខុសច្បាប់ ដែលបច្ចុប្បន្ននេះគេសង្កេតឃើញយុវជនខ្មែរទាំងក្រៅសាលា ទាំងក្នុងសាលា បាននិងកំពុងធ្វើឱ្យសីលធមិ សុជីវធមិខ្មែរ ដែលធ្លាប់មានពីអតីតកាលស្រុតចុះយ៉ាងខ្លាំង ហើយដែលទង្វើនេះនឹងធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សន្តិភាពជាតិ ដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ជាពិសេសនាំឱ្យអន្តរាយដល់ខ្លួនឯងថែមទៀតផង ។ ដូច្នេះយុវជន យុវនារីត្រូវតែគិតគូរសាឡើងវិញដោយជ្រើសយកប្រពៃណី/ទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរដ៏ល្អបំផុតមានឱវាទចាស់ទុំជាច្រើនតំណ និងប្រពៃណីព្រះពុទ្ធសាសនាដែលបានអប់រំកុលបុត្រខ្មែរជាយូរលង់ណាស់មកហើយឬសីលធមិដែលល្អរបស់អារ្យប្រទេស មកធ្វើការគោរពនិងអនុវត្ត ដើម្បីជាកិត្តិយសដល់ឪពុកម្តាយ/អណាព្យាបាល ដល់សង្គមជាតិ និង ជាពិសេសសំរាប់អនាគតរបស់ខ្លួនឯងដ៏ល្អគួរជាទីរាប់អាន ។

* **សំនួរ**

1-តើអ្វីខ្លះជាគំនិតសំខាន់ៗនៅក្នុងទស្សនៈនេះ ?

2-តើមានបញ្ហាអ្វីខ្លះ ដែលជាទង្វើប្រាសចាកពីសីលធម៌/សុជីវធម៌ ធ្វើឱ្យប៉ះពាល់សិទ្ធិមនុស្សនិងច្បាប់សព្វថ្ងៃនេះ របស់យុវជន/នារីយើង ?

* **សំដែងតួ**

យុវជនពីរនាក់ សួសនិង សេន អង្គុយទល់មុខគ្នាកំពុងតែផឹកស៊ីស្រវឹងឡើងទោរ សួសបានសួរទៅសេនថា យប់នេះមានរាំទេរឺយ ?

សេន :ឆ្លើយថា ប្រាកដជាមានអាម៉ាក!

សួស : សប្បាយទៀតហើយយើង! អាណាហ៊ានអួងអាត់ ***(រូបភាពកុមារកំពុងហឺតថ្នាំញៀន)***

ត្រូវវៃ!វៃ ត្រូវកាប់កាប់! យប់នេះ កុំទៅគិតអារឿងរៀនសូត្រគង់តែចេះទេ បោកម៉ែឪយើងថារៀនគួរថែមទៅ លុយចេះតែធ្លាក់មំខ្លាកៗហើយ ។

សេន : (ដោយកាយវិការភ្ញាក់ព្រើត) ប្រាប់ទៅសួសថា បានឡើងស្ពានសួគ៌ហើយយើងឯងមើលអាវ៉ា (នារី) ដើរមករកយើងហើយណាក់ ។

សួស-សេនៈ (និយាយព្រមគ្នា) ចាប់កុំលែងវេះ ស្រលាញ់បងទេអូនស្រី ដៃអូនក៏ត្រជាក់ម្ល៉េះ? ពេលនោះឪពុកនាងមកទាន់ ហើយគាត់ក៏បានប្ដឹងទៅប៉ូលីសភ្លាម ។

* **សំនួរ -ចម្លើយជារួម**

១-តើយុវជនទាំងពីរនេះបានប្រព្រឹត្តអំពើអ្វីខ្លះ ?

២-តើយុវជនទាំងពីរ ទទួលបានផលល្អអ្វីខ្លះ ?

៣-តើយុវជនទាំងពីរទទួលនូវផលវិបាកដូចម្ដេចខ្លះ ? អ្នកណាខ្លះដែលទទួលខុសត្រូវក្នុងរឿងនេះដែរ ?

ពិភាក្សាតាមក្រុម :

1-ដើរតួពីការសំពះចាស់ទុំ ចូរពន្យល់តើការសំពះសួរមានប្រយោជន៍ឬទេ ? មានប្រយោជន៍ដូចម្តេចខ្លះ ? ប្រយោជន៍ត្រង់ណាដែលជាអាទិភាពជាងគេបំផុតនៃការសំពះ ?

2-រូបភាពកុមារ/យុវជនញៀនថ្នាំ ចូរពន្យល់ហេតុដែលបណ្តាលឱ្យកុមារ/យុវជនញៀនថ្នាំ ?

3-មានវិធីអ្វីខ្លះ ដើម្បីការពារខ្លួនអ្នកកុំឱ្យធ្លាក់ទៅក្នុងការញៀនថ្នាំ ?

1-ហេតុដែលបណ្តាលឱ្យយុវជននេះកើតជម្ងឺអេដស៍ ?

2-វិធីអ្វីខ្លះ ដែលមានប្រសិទ្ធិភាពសំរាប់ការពារខ្លួនអ្នក ?

★ សំនួរបញ្ចប់ជារួម

តើត្រូវមានទម្លាប់និងប្រព្រឹត្តដូចម្តេចខ្លះ ដើម្បីក្លាយជាយុវជន/នារីល្អ ?

VI.អត្ថបទជំនួយ

១-សិទ្ធិមនុស្សនិងការទទួលខុសត្រូវ

ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិរបស់មនុស្សម្នាក់ៗ ត្រូវឱ្យមានតុល្យភាពទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវ មានន័យថា បើយើងចង់ឱ្យមានសុវត្ថិភាពខ្លួនយើង យើងត្រូវតែចេះគោរពសុវត្ថិភាពរបស់អ្នកដទៃ ។

ឧ.បើយុវជនណាម្នាក់ធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ឬបៀតបៀនកេរ្តិ៍ខ្មាសដល់ស្ត្រីភេទ ត្រូវបានទទួលខុសត្រូវដោយការចាប់ខ្លួនតាមរយៈប៉ូលីសនិងតុលាការឯករាជ្យ ។

(រូបភាព***កុមារកំពុងញៀនថ្នាំ***)

ឧ.បើយុវជនណាម្នាក់ជក់គ្រឿងញៀនត្រូវបានទទួលខុសត្រូវដូចគ្នានឹងករណីខាងលើដែរ ។

ក/យោងតាមមាត្រា២៩នៃសេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ដែលនិយាយអំពីកាតព្វកិច្ចចំពោះសហគមន៍និងគោរពសិទ្ធិអ្នកដទៃ បានចែងថា : បុគ្គលគ្រប់រូបមានភារកិច្ចចំពោះសហគមន៍ដែលខ្លួនរស់នៅ។

ការប្រើប្រាសសិទ្ធិរបស់មនុស្សម្នាក់ៗ ត្រូវមានព្រំដែនច្បាស់លាស់ ដើម្បីកុំឱ្យមានការ

ប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិនិងសេរីភាពអ្នកដទៃ ។ សិទ្ធិនិងសេរីភាពទាំងនោះមិនអាចយកទៅប្រើប្រាស់ផ្ទុយពីគោលបំណងនិងគោលការណ៍អង្គការសហប្រជាជាតិបានឡើយ ។

ខ/យោងតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញមាត្រា៣១ (កថាខណ្ឌ៣) បានចែងថា :

ការប្រើសិទ្ធិសេរីភាពផ្ទាល់ខ្លួនរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ មិនត្រូវឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិសេរីភាពអ្នកដទៃឡើយ ។ ការប្រើសិទ្ធិសេរីភាពនេះត្រូវតាមលក្ខខណ្ឌកំណត់ក្នុងច្បាប់ ។

២-សីលធម៌ប្រពៃណី

មធ្យោបាយមួយដែលអាចធ្វើឱ្យយុវជន/នារីយើងក្លាយជាពលរដ្ឋល្អ គឺខិតខំយ៉ាងណាធ្វើឱ្យរស់ឡើងវិញនូវសីលធម៌ប្រពៃណីរបស់ដូនតាដែលមាននៅក្នុងគ្រួសារ វត្តអារ៉ាម ឬតាមភូមិស្ថាន ប្រពៃណីទាំងនោះមានដូចជា ការចេះគោរពចាស់ទុំ ចេះមានការយោគយល់-អធ្យាស្រ័យគ្នា ការចេះប្រមាណ ការចេះគួរសម កិរិយាមារយាទរម្យទម ជាពិសេសសីលធម៌របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ឬហៅថា សីលប្រាំ ដែលជាក្បួនអប់រំចិត្តយ៉ាងសំខាន់ មានដូចជា :

1-បាណាតិបាតា...	ហាមសម្លាប់
2-អទិន្នាទានា...	ហាមលួច-ប្លន់
3-កាមេសុមិច្ឆា..	ហាមប៉ះពាល់/រំលោភ កូន-ប្រពន្ធ-ប្ដីគេ ផ្នែកកាម
4-មុសា...	ហាមកុហក បោកបញ្ឆោត ញុះញង់និងនិយាយដើមគេ
5-សុរាមេរយ...	ហាមថ្នាំញៀន និងគ្រឿងស្រវឹង

(បើរក្សាសីលប្រាំនេះបាននឹងក្លាយជាពលរដ្ឋល្អ)

៚ **ចប់** ៚

ការកសាងសង្គមស៊ីវិល

I. ទស្សនៈ : នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ការចាប់ផ្តើមធ្វើឱ្យមានចលនានៃសង្គមស៊ីវិលបានរីកសុស

(ការចូលរួមពិភាក្សាសិទ្ធិមនុស្សពីកងកម្លាំងនគរបាលនិងប្រជាពលរដ្ឋ)

សាយយ៉ាងខ្លាំងក្លាចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩២មក ។ ពលរដ្ឋកម្ពុជាបានចូលរួមយ៉ាងកុះករ ដោយហេតុថា ពួកគេធ្លាប់បានទទួលការពិសោធន៍ស្តីពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុង២-៣ទសវត្សមុននេះ ។ អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលនានា បាននិងកំពុងធ្វើវិភាគទានយ៉ាងសកម្មចំពោះការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមស៊ីវិលព្រោះថាសង្គមនេះជាអង្គធាតុដ៏សំខាន់នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។

ការកសាងសង្គមស៊ីវិលមានន័យថា ធ្វើឱ្យមនុស្សទាំងអស់ចេះដឹង និងអាចធ្វើការទៅតាមសេចក្តីប្រាថ្នាឬជាសិទ្ធិរបស់ខ្លួនខាងជីវភាពនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច វប្បធម៌ ជាពិសេស ខាងស្មារតី

ដើម្បីជួយជំរុញសង្គមជាតិទាំងមូលឱ្យមានការគ្រប់គ្រងដោយច្បាប់ ជាពិសេសគឺផ្តោតទៅលើការគោរពសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋាន ។ ចំពោះរឿងនេះអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលនានាអាចជួយដល់ការរៀបចំបែបនេះ ក្រុមទាំងនេះមិនស្វែងរកប្រជាប្រិយដើម្បីអំណាច ដូចគណបក្សនយោបាយឡើយក៏ប៉ុន្តែក្រុមទាំងនេះកំពុងដើរតួជាភ្នាក់ងាររបស់សង្គមស៊ីវិលដោយមិនទ្រេតទៅរកសង្គមនយោបាយណាមួយ ហើយពួកគេពិតជាបាននិងកំពុងយកចិត្តទុកដាក់ពីបញ្ហាមួយចំនួនធំក្នុង

សង្គមជាតិ ដូចជាក្រុមខ្លះមានការបណ្ដុះបណ្ដាលក្នុងការជួយលើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិមនុស្ស-ច្បាប់ នៅពេលគេរំលោភ និង ក្រុមខ្លះទៀតកំពុងរួមចំណែកអភិវឌ្ឍន៍ជនបទក្រខ្សត់ ដូចជា កសាងលំនៅដ្ឋាន ជំនួយផ្នែកសុខភាព សិក្សាអប់រំ ពលកម្ម បរិស្ថាន និងការកែទម្រង់ដីធ្លី ។ល។

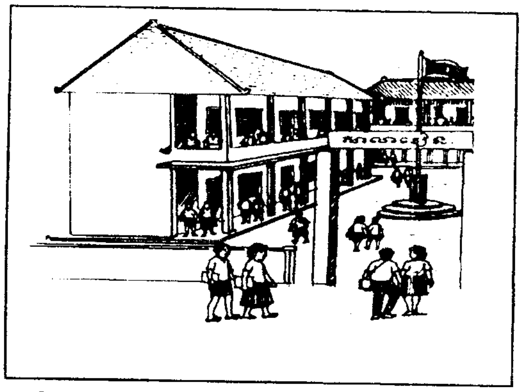

សរុបសេចក្ដីមកដើម្បីកសាងសង្គមស៊ីវិលបាន គឺមិនមែនមានតែស្ថាប័នណាមួយទោលតែឯងនោះទេ លុះត្រាតែមានការចូលរួមពីអ្នកទាំងអស់គ្នា ឬពីភ្នាក់ងារដទៃច្រើនទៀត ទើបការអភិវឌ្ឍន៍ជាតិអាចជឿនលឿនទៅបាន ។

•**សំនួរ** :

1-អ្នកធ្លាប់ស្គាល់អង្គការសង្គមស៊ីវិលណាខ្លះ ? ហេតុអ្វីបានជាស្គាល់ ?

2-តើអ្វីខ្លះជាគំនិតសំខាន់នៅក្នុងទស្សនៈនេះ ?

★**ពិភាក្សាសំនួរ**

1-ហេតុអ្វីបានជាមានចលនាសង្គមស៊ីវិលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ?

2-តើអ្នកដឹងថាអង្គការសង្គមស៊ីវិលធ្វើការទៅលើវិស័យអ្វីខ្លះ ? សូមផ្ដល់យោបល់ដោយលើកឧទាហរណ៍ អង្គការឬសមាគម ដែលអ្នកធ្លាប់ស្គាល់ ?

3-តើអង្គការសង្គមស៊ីវិលមានប្រយោជន៍ឬទេ ? មានប្រយោជន៍អ្វីខ្លះ ?

4-ទស្សនៈខ្លះយល់ថា មានតែរដ្ឋាភិបាលតែមួយគត់ដែលជាអ្នកអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេស តើអ្នកយល់យ៉ាងដូចម្ដេចដែរចំពោះយោបល់នេះ ហេតុអ្វី ?

5-តើការកសាងសង្គមស៊ីវិលដើម្បីអ្វី ?

6-តើអ្នកមានការភ័យខ្លាច ឬក៏គិតថាខុសច្បាប់ចំពោះការចូលរួមរបស់អ្នកជាមួយអង្គការសង្គមស៊ីវិល? សូមផ្ដល់យោបល់ ?

7-តើអ្នកគិតថាអង្គការសង្គមស៊ីវិល ដូចគណបក្សនយោបាយឬទេ ? ហេតុអ្វី ? តើគេមានគោលការណ៍ដូចម្ដេចខ្លះ ?

★ **សំនួរបញ្ចប់**

1-តើអ្នកបានសិក្សាអំពីអ្វីខ្លះ អំបាញ់មិញ ?

2-តើអ្នកពេញចិត្តចំពោះអង្គការសង្គមស៊ីវិលឬទេ ? ហេតុអ្វី ?

VI.**អត្ថបទជំនួយ**

១-តួនាទីនិងសកម្មភាពរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិល

អង្គការសង្គមស៊ីវិលជាច្រើន បាននិងកំពុងធ្វើសកម្មភាព ដោយឈរលើមាតិនៃមូលដ្ឋានសិទ្ធិធំៗ ទាំង៥ មានសិទ្ធិពលរដ្ឋ សិទ្ធិនយោបាយ សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និង វប្បធម៌ ដើម្បីជួយកសាងសង្គមស៊ីវិលមួយនៅកម្ពុជា និងធ្វើការសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការជួយអភិវឌ្ឍន៍លើគ្រប់វិស័យរបស់ប្រទេសនេះឡើងវិញ បន្ទាប់ពីសង្គ្រាមដ៏រ៉ាំរ៉ៃអស់ជាច្រើនទសវត្ស ។

កម្មវិធីរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលកំពុងធ្វើសកម្មភាពមានតួនាទីសំខាន់ៗដូចជា :

1-ជួយកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រក្នុងសង្គម ជាពិសេសនៅតាមមូលដ្ឋានដាច់ស្រយាល ។

2-ចូលរួមយ៉ាងសកម្មដើម្បីលើកស្ទួយសន្តិភាព ប្រជាធិបតេយ្យ និងសិទ្ធិមនុស្សដើម្បីបង្កើនការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងការពារសិទ្ធិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។

3-សង្កេតមើលការបោះឆ្នោតដើម្បីធានានូវការបោះឆ្នោតឱ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយសេរី-ត្រឹមត្រូវ និងយុត្តិធម៌ ដែលគួរឱ្យទុកចិត្តបាន ។

4-ឃ្លាំមើលបទរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស

5-ជួយការពារបរិស្ថាន

6-ជួយការពារក្ដីដល់ជនរងគ្រោះពីបទរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

(*អំពើហិង្សាដោយហ្វូងមនុស្ស*)

7-ជួយធ្វើឱ្យមានការកែប្រែច្បាប់តាមរយៈការបញ្ចុះបញ្ចូល (ការតស៊ូមតិ) ចំពោះអ្នកមានឥទ្ធិពល ។

8-ជួយរៀបចំធ្វើឱ្យមានសមភាព សមធម៌រវាងបុរសនិងស្ត្រី (Gender)

9-ជួយលើកទឹកចិត្តដល់ប្រជាពលរដ្ឋឱ្យមានការចូលរួមក្នុងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍ខ្លួនឯង និងសង្គម ។

10-ជួយបង្កើនការភ្ញាក់រលឹកនិងការយល់ដឹងពីស្ថានភាពនិងដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃសង្គមស៊ីវិល ។

២-សារសំខាន់នៃអង្គការសង្គមស៊ីវិល

អង្គការសង្គមស៊ីវិលមានសារសំខាន់ក្នុងការបំរើផលប្រយោជន៍សង្គមដូចតទៅ :

1-សេរីភាពក្នុងការបង្កើតសមាគមនិងសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ

2-លើកស្ទួយស្ថិរភាពសង្គមនិងធ្វើឱ្យមានការគ្រប់គ្រងដោយច្បាប់

3-លើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្សនិងប្រជាធិបតេយ្យពហុនិយមនិងការយល់អធ្យាស្រ័យគ្នា

4-ជួយធ្វើឱ្យមានភាពសម្បូរសប្បាយរុងរឿងក្នុងសង្គម ។ល។

៣-រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃប្រទេសកម្ពុជា

<u>មាត្រា៣៥</u> : ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងពីរភេទ មានសិទ្ធិចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងជីវភាពនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌របស់ប្រទេសជាតិ ។

សេចក្ដីស្នើទាំងឡាយរបស់ប្រជាពលរដ្ឋត្រូវបានទទួលការពិនិត្យនិងដោះស្រាយយ៉ាងហ្មត់ចត់ពីអង្គការរដ្ឋ ។

<u>មាត្រា៤១</u> : ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិរបស់ខ្លួន សេរីភាពខាងសារពត៌មាន សេរីភាពខាងការបោះពុម្ពផ្សាយ សេរីភាពខាងការប្រជុំ ។ ជនណាក៏ដោយមិនអាចឆ្លៀតប្រើសិទ្ធិនេះដោយរំលោភនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសរបស់អ្នកដទៃ ដល់ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម ដល់សណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងដល់សន្តិសុខជាតិបានឡើយ ។

<u>មាត្រា៤២</u> :

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសិទ្ធិបង្កើតសមាគម និងគណបក្សនយោបាយ ។ សិទ្ធិនេះត្រូវកំណត់ដោយច្បាប់ ។

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងឡាយអាចចូលរួមក្នុងអង្គការមហាជនជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ការពារសមិទ្ធផលជាតិនិងសណ្ដាប់ធ្នាប់សង្គម ។

ចប់

សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងការចូលរួម/ការតស៊ូមតិ

I. **ទស្សនៈ** សេរីភាពជាប្រភពនៃសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងនយោបាយឬក៏ជាមូលដ្ឋាននៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ដែលជាសេចក្ដីត្រូវការចាំបាច់បំផុតសំរាប់បុគ្គលគ្រប់រូប ដោយក្នុងនោះមានចំណុចពិសេសមួយផង ដែរ គឺការបោះឆ្នោតសម្ងាត់ ដោយសេរី សំរាប់ការជ្រើសរើសតំណាងឱ្យទៅដឹកនាំប្រទេស ។

និយាយរួម សេរីភាពគឺអ្វីដែលមនុស្សអាចធ្វើទៅបាន ដោយមិនទទួលរងនូវការដាក់កំហិត ការយាយី ការបង្ខិតបង្ខំ ការបំភិតបំភ័យ ។ល។ អ្នកអាចដឹងថា អ្នកគ្មានសេរីភាពនៅពេលដែលមនុស្សណាម្នាក់តម្រូវ/បង្ខំឱ្យធ្វើអ្វីមួយ ដោយគ្មានការសុំយោបល់ ឬចូលទៅសំរេចចាត់ចែងកិច្ចការអ្វីមួយដែលជាកិច្ចការរបស់អ្នក ឬ បង្កើតចលនាបង្ក្រាបឱ្យអ្នកខ្លាចរអា តក់ស្លុត ធ្វើឱ្យបាត់បង់នូវការតស៊ូ ការនិយាយស្ដីឬតវ៉ាជាដើម ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ចំពោះការយាយីក្នុងការសំដែងមតិ ដូចជាត្រូវបានគេរំខាន បំភ័យ បង្អាក់ រារាំង ដាក់កំហិត បង្ខិតបង្ខំ ឬជ្រៀតជ្រែក ទាំងអស់នេះគឺជាអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស រំលោភប្រជាធិបតេយ្យ និងជាការរំលោភទៅលើសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិទាំងស្រុង ។

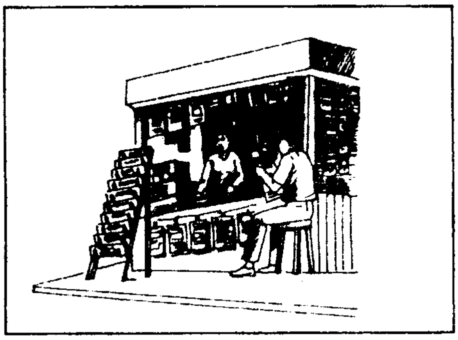

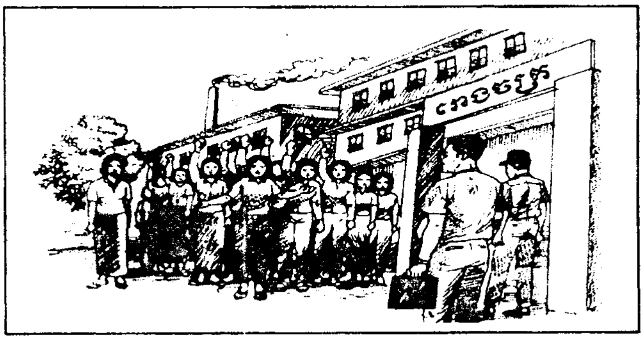

សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិនិងការចូលរួមគឺជាបេះដូងនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ សំរាប់ធ្វើឱ្យសង្គមមានតុល្យភាពក្នុងការសំរេចអ្វីមួយមានតម្លាភាព មានយុត្តិធម៌ មានការអភិវឌ្ឍន៍ដ៏ល្អប្រសើរ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រជាធិបតេយ្យវានឹងស្លាប់បើយើងមិនប្រើប្រាស់វាឱ្យសមស្រប ឬក៏ការសំរេចចិត្តណាមួយត្រូវបានគេបង្ខំ/ដាក់កំហិត គំរាម ឬត្រូវបានគេបញ្ជោរ ឬ បញ្ឆេចបញ្ឆៀ ឬទិញទឹកចិត្តដើម្បី

ផលប្រយោជន៍ណាមួយនោះ ។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការប្រើប្រាស់សេរីភាពទោះជាតាមវិធីណាក៏ដោយ ដូចជាតាមការសុំណាត់ជួបតំណាងណាមួយ ឬតាមរយៈកាសែត ទស្សនាវដ្តី ឬធ្វើកូដកម្ម ឬបាតុកម្មក្តី ត្រូវតែបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយសន្តិវិធី ដោយអហិង្សាប្រកបទៅដោយក្រមសីលធម៌ខ្ពស់ និងមានការទទួលខុសត្រូវផងដែរ ។ ដូច្នេះយុវជន/នារីយើង ត្រូវហ៊ានប្រើប្រាស់សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ/ការចូលរួម ទោះជាចំហក្តី ជាសម្ងាត់ក្តី ត្រូវមានទំនុកចិត្តខ្លួនឯង ដើម្បីទាមទារនូវអ្វីមួយដែលជាបញ្ហារំលោភសិទ្ធិមនុស្ស/ច្បាប់ និងជួយធ្វើឱ្យមានស្ថានភាពកែប្រែប្រសើរឡើងនូវយុត្តិធម៌ តម្លាភាព សំរាប់កិច្ចអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងការរស់នៅរបស់ខ្លួន និង សង្គមជាតិទាំងមូលឱ្យកាន់តែមានការរីកចំរើន ។

★ តើអ្វីខ្លះជាគំនិតសំខាន់ៗនៅក្នុងទស្សនៈនេះ ?

★សំនួរ

១-តើអ្វីខ្លះចាត់ទុកជាសេរីភាពក្នុងការសំដែងមតិ/ការចូលរួម ?

២-តើកន្លងមកការសំដែងមតិ/ការចូលរួមអ្វីខ្លះត្រូវបានគេបង្ខាក់ បំភ័យ រំខាន រារាំង ?

៣-តើមានអ្នកត្រូវបានគេធ្វើទុក្ខទោស សម្លាប់ ដោយសារការសំដែងមតិ/ការចូលរួម ទាំងនេះទេ ?

៤-តើកន្លងមក ការសំដែងមតិណាមួយរបស់អ្នកត្រូវបានគេ បំភ័យ បង្ខាក់ រំខាន ? ពីអ្នកណា ?

៥-តើការប្រើប្រាស់សេរីភាពអ្វីខ្លះដែលអ្នកខ្លាច សព្វថ្ងៃនេះ ? ខ្លាច ហេតុអ្វី ? មិនខ្លាច ហេតុអ្វី ?

៦-តើមានបញ្ហាចោទអ្វីខ្លះ និង មកពីអ្នកណា ដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់អ្នក សព្វថ្ងៃនេះ ?

៧-ប្រសិនបើបញ្ហាណាមួយបណ្តាលមកពីរដ្ឋ/សង្គម ធ្វើឱ្យមានភាពអយុត្តិធម៌បំផុត ទាក់ទងទៅនឹងការរៀនសូត្ររបស់អ្នក ដែលអំពើនោះអ្នកបានដឹងច្បាស់ តើអ្នកនឹងសម្ងំស្ងៀម ឬ ធ្វើដូចម្តេច ឬ ដោះស្រាយតាមវិធីណាដែលអ្នកគិតធ្វើ ?

៨-ប្រសិនបើគេបញ្ចោរ ឬរបៀបជាទិញទឹកចិត្ត ឬ សូកប៉ាន់អ្នក ដោយការផ្តល់រង្វាន់អ្វីមួយ ដូចជាដើម្បីប្តូរនឹងសន្លឹកឆ្នោត តើអ្នកគិតដូម្តេច ?

★សំនួរ

តើត្រូវដោះស្រាយរបៀបណាឬក៏មិនត្រូវធ្វើ បើធ្វើតាមជំហានណាមុនគេ នូវគោលបំណងខាងក្រោមនេះ ដើម្បីឱ្យសម :

★ដោយមិនពេញចិត្តនឹងអំពើអយុត្តិធម៌របស់គ្រូ ឬនាយកសាលា ឬ ស្ថាប័នរដ្ឋ/សង្គម មកលើពួកគេសិស្សនិងនិស្សិតមួយក្រុមកំពុងគិតថា :

<u>**សំនួរបន្ទាប់**</u> :

1-ហេតុអ្វីបានជាត្រូវការសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ ?

2-តើការសំដែងមតិទាមទារបែបណាខ្លះ ដែលសន្តិភាព ?

3-តើការសំដែងមតិទាមទារណាមួយទៅដែលច្រើនតែមានដំណោះស្រាយល្អ ?

VI.**អត្ថបទជំនួយ**

ដូចបានអធិប្បាយរួចមកហើយអំពីសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ មានន័យថា មិនមានអ្នកណាម្នាក់មកបំបិទមាត់យើងមិនឱ្យនិយាយបានឡើយ ។ ប្រសិនបើមានការរំលោភអ្វីមួយមកលើខ្លួនយើងឬសហគមន៍របស់យើង តើយើងត្រូវដោះស្រាយដោយរបៀបណា ?

១_វិធីដោះស្រាយបញ្ហា

★<u>**កំណត់បញ្ហាសំខាន់ៗ**</u> : ឧទាហរណ៍

-តើបញ្ហាសំខាន់ៗអ្វីខ្លះដែលបង្កការស្មុគស្មាញដល់ការសិក្សារបស់អ្នក ?

-តើអ្នកត្រូវធ្វើដូចម្តេចដើម្បីដោះស្រាយរឿងបងធំ ?

-តើបញ្ហាអ្វីខ្លះដែលធ្វើឱ្យរាំងស្ទះសិទ្ធិមានការងារធ្វើរបស់អ្នក នៅពេលបញ្ចប់ការសិក្សា ?

★**រៀបចំក្រុម ឬសមាគមសិស្ស-និស្សិត** និងមានតំណាងដឹកនាំសំរាប់ធ្វើការទំនាក់ទំនងឬសុំជួប

★កំនត់ក្រុមគោលដៅសំរាប់បកស្រាយឬជួយដោះស្រាយបញ្ហា

អ្នកដែលមានតួនាទីពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាខាងលើ ដូចជា : គ្រូបង្រៀនរបស់យើង នាយកសាលា មន្ទីរអប់រំខេត្ត-ក្រុង ក្រសួងអប់រំរហូតដល់ប្រមុខរដ្ឋាភិបាល ។ល។

★វិធីសំរាប់ធ្វើការបញ្ចុះបញ្ចូលដោះស្រាយបញ្ហា

មានពីរបែប :

1- **វិធីបញ្ចុះបញ្ចូលដោយផ្ទាល់** ដូចជា :

-ជាសំបុត្រផ្ញើជូន

-ការបង្កើតញត្តិដើម្បីឱ្យមានការគាំទ្រ

-ការចរចា សំរុះសំរួល

-ការសុំណាត់ជួប

-ការសុំជួបប្រជុំពិសេស ឬ

-ការជួបប្រជុំទល់មុខគ្នា (ជាមធ្យោបាយដ៏មានប្រសិទ្ធិភាព)

2-**វិធីបញ្ចុះបញ្ចូលដោយប្រយោល**

-ការដង្ហែជាក្បួនឬកូដកម្ម

-ការរៀបចំពិធីសិល្បៈផ្សព្វផ្សាយ

-ផ្សព្វផ្សាយតាមគ្រឿងផ្សាយពតិមាន កាសែត តាមខិតប័ណ្ណ , ផ្ទាំងរូបភាព....

យុទ្ធវិធីក្នុងការបញ្ចុះបញ្ចូល អាចកើតឡើងពីខ្សោយបំផុតរហូតដល់ខ្លាំងបំផុត ប្រសិនបើបញ្ហាឬសំណូមពរទាំងនោះ មិនត្រូវបានគេដោះស្រាយ ។

ដូច្នេះដើម្បីផ្លាស់ប្តូរស្ថានភាពអ្វីមួយឬមិនចង់ផ្លាស់ប្តូរ ត្រូវពាំនាំទស្សនៈយោបល់របស់អ្នក ទៅឱ្យចំមនុស្សដែលត្រូវបញ្ចុះបញ្ចូល ។

២_រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

មាត្រា៣៧: សិទ្ធិធ្វើកូដកម្មនិង បាតុកម្មដោយសន្តិវិធី ត្រូវយកមកអនុវត្តក្នុងក្របខណ្ឌនៃច្បាប់ ។

មាត្រា៤១: ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិរបស់ខ្លួន សេរីភាពខាងសារពត៌មាន សេរីភាពខាងការបោះពុម្ពផ្សាយ សេរីភាពខាងការប្រជុំ ។ ជនណាក៏ដោយមិនអាចឆ្លៀតប្រើសិទ្ធិនេះដោយរំលោភនាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសរបស់អ្នកដទៃ ដល់ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងដល់សន្តិសុខជាតិបានឡើយ ។ របបសារពត៌មានត្រូវរៀបចំឡើងដោយច្បាប់ ។

មាត្រា៤២: ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសិទ្ធិបង្កើតសមាគម និង គណៈបក្សនយោបាយ ។ សិទ្ធិនេះត្រូវកំណត់ក្នុងច្បាប់ ។

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងឡាយអាចចូលរួមក្នុងអង្គការមហាជនជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ការពារសមិទ្ធផលជាតិ និងសណ្តាប់ធ្នាប់សង្គម ។

ចប់

លុបបំបាត់ការរើសអើងចំពោះស្ត្រីនិងទស្សនៈយេនឌ័រ

I.ទស្សនៈ

ការរើសអើងគឺជាការប្រកាន់វណ្ណៈ ច្រាសមកវិញការប្រកាន់វណ្ណៈនាំឱ្យមានការរើសអើង ។ បញ្ហា

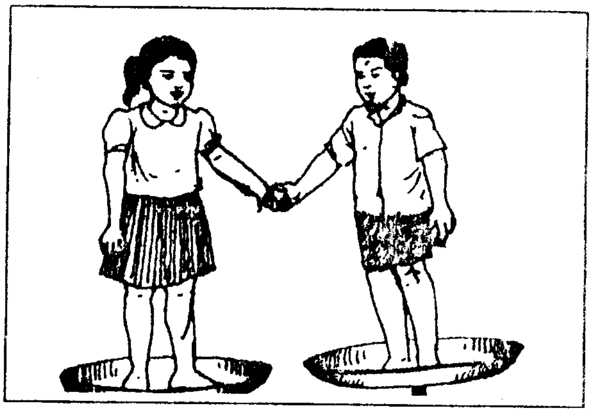

រើសអើងឬប្រកាន់វណ្ណៈ មានច្រើនសណ្ឋានទៅក្នុងសង្គមមនុស្ស ដូចជា រវាងអ្នកមាននិងអ្នកក្រ រវាងអ្នកធំនិងអ្នកតូច រវាងពូជសាសន៍និងពូជសាសន៍ ។ល។ ក៏ប៉ុន្តែមានបញ្ហារើសអើងដ៏ធំមួយរបស់សង្គម ហើយដែលមនុស្សភាគច្រើនកម្រនឹងយល់ឃើញ នោះគឺជាការរើសអើងរវាងបុរសនិងស្ត្រី ។ តើវាជាបញ្ហាពិតដូច្នេះមែនទេនៅក្នុងសង្គមខ្មែរយើងនោះ ?

សូមពិចារណាទៅលើចំណុចមួយក្នុងចំណោមចំណុចដទៃជាច្រើនទៀត នៃទម្លាប់របស់ខ្មែរដែលតែងតែគិតថាកូនស្រីមិនបាច់ឱ្យទៅរៀនសូត្រចេះដឹងវែងឆ្ងាយ ឬ ក៏ទៅធ្វើថីថុងអីដូចបុរសពេកទេ ចាំតែពឹងពាក់ប្តីទៅបានហើយ សំខាន់ឱ្យតែចេះកិច្ចការផ្ទះឬជាមេផ្ទះដ៏ល្អសំរាប់បំរើប្តីតាមក្បួនតម្រាស្រីទៅបានហើយ ។ ទម្លាប់នេះបានផ្តល់ឱ្យស្ត្រីភាគច្រើនចាំផ្ទះ និងមានមុខរបរធ្វើតែស្រែ-ចំការ-លក់ដូរ ហើយក្រៅពីកិច្ចការនេះមានបន្ទុកមើលថែទាំកូនផង ដាំ-ស្ងួផង ទុកដាក់ផ្ទះសម្បែងផង ។ល។ ដូច្នេះ លទ្ធផលជាមុខមាត់ក្នុងការចូលរួម ឬដឹកនាំដើម្បីជួយអភិវឌ្ឍន៍សង្គមនិងរកប្រាក់ចំណូលភាគច្រើនស្ថិតក្នុងកណ្តាប់ដៃបុរស ។ ទម្រង់ទាំងនេះក្លាយជាទម្លាប់របស់សង្គមឬជាអំនួតដែល

បង្ហាញ ឱ្យឃើញថា បុរសពោរពេញទៅដោយកម្លាំងពលំគ្រប់គ្រាន់ ។ ដូច្នេះផលប៉ះពាល់នាំឱ្យមានភាពបន្តុះបង្អាប់ មានការរើសអើងដល់ភេទមួយទៀត ដូចជាថាស្ត្រីទន់ខ្សោយ ស្ត្រីខ្វះភាពក្លាហាន និងមិន

អាចធ្វើអ្វីបានប្រសើរឡើយ ។ ដោយសារតែចំណុចទាំងនេះ បណ្តាលឱ្យស្ត្រីភាគច្រើនរងនូវអំពើទារុណកម្មពីប្តី ហើយមានខ្លះរហូតដល់ប្តីសម្លាប់ទៀតផង ។ ម្យ៉ាងវិញទៀតរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ ដោយសារតែទម្លាប់ក៏នៅតែធ្វើឱ្យស្ត្រីខ្លះខ្វះទំនុកចិត្តខ្លួនឯង និងមិនសូវមានជំនឿលើស្ត្រីដូចគ្នានៅឡើយសំរាប់តួនាទីផ្សេងៗ នៅក្នុងសង្គមក៏ដូចជាតួនាទីនៅក្នុងគ្រួសារដែរ ។

ទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្សបានអះអាងថា ស្ត្រីនិងបុរសជាមនុស្សដូចគ្នា មានសិទ្ធិនិងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរដូចៗគ្នាតាំងពីកំណើតគ្រាន់តែមានភេទផ្ទុយគ្នាប៉ុណ្ណោះ តើមកពីហេតុអ្វីបានជាធ្វើឱ្យមានវិសមភាពរវាងភេទទាំងពីរ ? តើវាអាចកែប្រែបានឬទេ ? កែប្រែដោយរបៀបណា ?

<u>**សំនួរ**</u> :

★ទស្សនៈនៃទំនៀមមួយបានលើកឡើងថា " ឪពុកម្តាយភាគច្រើន ស្រលាញ់កូនស្រីណាស់ មិនចង់ឱ្យចេញពីផ្ទះទៅណាឆ្ងាយដូចបុរសទេ ព្រោះគ្នាជាស្រីភេទទន់ខ្សោយ ហើយពេលមានប្តីសីទៅ បានប្តីចិញ្ចឹមហើយ ។

ក/ទស្សនៈតាមទំនៀមទម្លាប់នេះ ផ្តល់ផលល្អដល់កូនស្រី ដូចម្តេចខ្លះ ? ហេតុអ្វី ?

ខ/ទស្សនៈនេះផ្តល់ផលអាក្រក់ដល់កូនស្រី ដូចម្តេចខ្លះ ? ហេតុអ្វី ?

ពិភាក្សាសំណួរខាងក្រោមនេះ

1-ពិភាក្សាភាពដូចគ្នារវាងបុរសនិងស្ត្រី

2-ពិភាក្សាភាពខុសគ្នារវាងបុរសនិងស្ត្រី

3-រវាងបុរសនិងស្ត្រី ចំណុចដែលមិនអាចកែប្រែបាន និងចំណុចអាចកែប្រែបាន ហេតុអ្វី ?

4-អ្វីទៅដែលហៅថាភេទ ? និងអ្វីទៅដែលហៅថា យេនឌ័រ ?

1-រៀបរាប់កិច្ចការឬជាកាតព្វកិច្ចដែលបុរសត្រូវធ្វើ និងមិនត្រូវធ្វើ ហេតុអ្វី ។

2-រៀបរាប់កិច្ចការឬជាកាតព្វកិច្ចរបស់ស្ត្រីដែលត្រូវតែធ្វើ ហេតុអ្វី និង កិច្ចការណាដែលស្ត្រីមិនត្រូវធ្វើ ហេតុអ្វី ?

3-រវាងមុខការទាំងពីរ តើមានមុខការណាអាចផ្លាស់ប្តូរគ្នាបានទេ ? ហេតុអ្វី ?

4-អ្វីទៅហៅថាភេទ ?

1-បុរសភាគច្រើនតែងរកចំណូលចូលផ្ទះ ឯភរិយាគ្រាន់តែជាមេផ្ទះ តើការងារទាំងពីរ អ្នកណាសំខាន់ជាងអ្នកណា ? ហេតុអ្វី ?

2-រវាងមុខការអ្នកទាំងពីរដូចខាងលើវាអាចកែប្រែផ្លាស់ប្តូរបានឬទេ ? តើចំណុចណាខ្លះដែលត្រូវកែប្រែឱ្យប្រសើរនោះ (មិនមែនយកបុរសទៅដាំបាយរាល់ថ្ងៃនោះទេ) ជាពិសេសនាំឱ្យសង្គមគ្រួសារមានសេចក្តីសុខ និងនាំឱ្យគ្រួសារនីមួយៗកាន់តែមានជីវភាពធូរធារឡើងនោះ ?

3-អ្វីទៅដែលហៅថា យេនឌ័រ ?

1-តើមកពីមូលហេតុអ្វីបានជាស្ត្រីភាគច្រើនត្រូវបានទទួលរងនូវអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ? បង្ហាញហេតុផល ។ តើមានយុទ្ធសាស្ត្រអ្វីដើម្បីបញ្ឈប់នូវអំពើនេះ ?

2-ហេតុអ្វីបានជាមិនសូវមានស្ត្រីចូលរួមធ្វើការងារឬមានតួនាទីជាអ្នកដឹកនាំនៅក្នុងអង្គការរដ្ឋ និងសង្គម ? បង្ហាញហេតុផល ។ តើមានយុទ្ធសាស្ត្រអ្វីដើម្បីផ្តល់ឱ្យស្ត្រីចូលរួមក្នុងអង្គការរដ្ឋ ឬ អង្គការសង្គមឱ្យកាន់តែមានចំនួនច្រើនឡើងនោះ ?

សំនួរបញ្ចប់

1-តើអ្នកបានសិក្សាពីអ្វីខ្លះអំបាញ់មិញនេះ ?

2-តើវាជាការរើសអើងទៅលើស្ត្រី ពិត ឬ មិនពិត ? មកពីអ្វី ?

3-តើគួរជំរុញ-លើកទឹកចិត្តស្ត្រីឱ្យមានការចូលរួមក្នុងអង្គការរដ្ឋ/សង្គមឱ្យបានកាន់តែច្រើនឡើងៗ ឬទេ ? ហេតុអ្វី ?

VI.**អត្ថបទជំនួយ**

១-ការយល់ដឹងពីយេនឌ័រ

១ក-អ្វីទៅដែលហៅថាភេទ ? សំដៅលើភាពខុសគ្នាផ្នែកជីវសាស្ត្រ (ធម្មជាតិផ្តល់ឱ្យមានភេទប្រុស និងភេទស្រី មិនអាចផ្លាស់ប្តូរបាន) ។

១ខ-អ្វីទៅដែលហៅថាយេនឌ័រ ? វាមិនមែនជាកត្តាជីវសាស្ត្រទេ គឺសំដៅទៅលើភាពខុសប្លែកគ្នារវាងបុរសនិងស្ត្រីដែលត្រូវបានកំណត់ដោយសង្គម និងបានដឹងដោយខ្លួនឯងតាមរយៈសង្គម

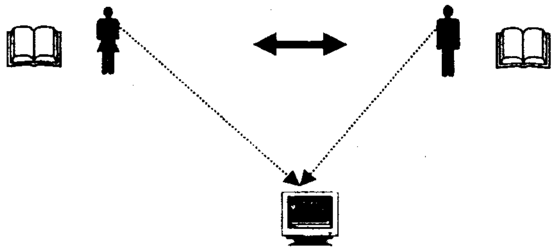

និងមានការប្រែប្រួលពីពេលមួយទៅពេលមួយទៀត ។ យេនឌ័រអាចមានការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងទូលំទូលាយរវាងតួនាទីបុរសនិងស្ត្រីទៅតាមវប្បធម៌នៅក្នុងសង្គម និង រវាងវប្បធម៌មួយទៅវប្បធម៌មួយទៀត ។

យេនឌ័រគឺជាគោលគំនិតផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចសង្គម ក្នុងការវិភាគលើតួនាទី ទំនួលខុសត្រូវ ឧបសគ្គ ឱកាស និងតម្រូវការរបស់បុរស-ស្ត្រីនៅគ្រប់បរិបទទាំងអស់ ។

១គ-គម្រូនការយេនឌ័រ

ការតម្រូវឱ្យមានយេនឌ័រគឺជាស្ថានភាពសុក្រិតដែលក្នុងនោះស្ត្រីនិងបុរសមានឱកាសស្មើគ្នា សិទ្ធិស្មើគ្នា អំណាចស្មើគ្នា ចែករំលែកការទទួលខុសត្រូវស្មើគ្នា មានតួនាទីស្មើគ្នា នៅក្នុងគ្រួសារ ក្នុងសង្គម និងនៅក្នុងសហគមន៍ ។

១ឃ-គោលដៅយេនឌ័រ

ក/តម្រូវការយេនឌ័រជាក់ស្តែង :

គឺជាការឆ្លើយតបមួយចំពោះសេចក្តីត្រូវការជាចាំបាច់ភ្លាមៗ និងជាបន្ទាន់សំរាប់ស្ត្រីដែលពាក់ពន្ធ័ទៅនឹងភាពមិនគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងស្ថានភាពរស់នៅ ការថែទាំសុខភាព និងការបំពេញការងាររបស់ពួកគេ ។

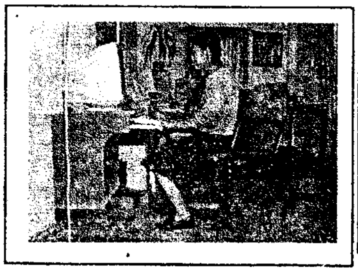

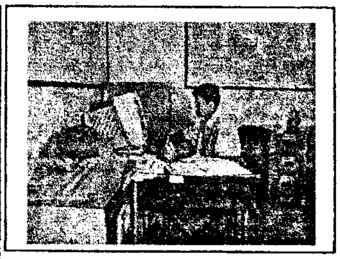

ខ/តម្រូវការយេនឌ័រជាយុទ្ធសាស្ត្រ :

គឺជាការផ្តល់ឱកាសឱ្យស្ត្រីទទួលបាននូវសមធម៌ និង សមភាពយេនឌ័រ ទាក់ទងទៅនឹងពលកម្ម ការងារ ការបែងចែកអំណាច តួនាទី នៅក្នុងគ្រួសារ ក្នុងរដ្ឋ និងក្នុងសង្គម ។

២.ច្បាប់ការពារសមភាពផ្នែកភេទ :

២ក/រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

✦ មាត្រា៣៦ : (កថាខណ្ឌ៣) ការងារមេផ្ទះមានតម្លៃស្មើគ្នានឹងកម្រៃដែលបានមកពីការងារធ្វើនៅក្រៅផ្ទះ ។

✦ មាត្រា៤៥ :

ការរើសអើងគ្រប់ប្រភេទប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទ ត្រូវលុបបំបាត់ចោល ។

ការធ្វើអាជីវកម្មលើការងារស្ត្រី ត្រូវហាមឃាត់ ។

បុរសនិងស្ត្រីមានសិទ្ធិស្មើគ្នាក្នុងគ្រប់វិស័យទាំងអស់ ជាពិសេសក្នុងអាពាហ៍ពិពាហ៍និងគ្រួសារ ។

អាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវធ្វើតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងក្នុងច្បាប់ និងតាមគោលការណ៍ស្ម័គ្រចិត្តប្តីមួយប្រពន្ធមួយ ។

២៦/ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេសកម្ពុជាសម័យអន្តរកាល :

+ មាត្រា៤១ : (អំពើបង្ករបួសដោយចេតនា) ជនណាវាយតប់បណ្តាលឱ្យមានរបួស ដែលនាំឱ្យពិការជាអចិន្ត្រៃយ៍ឬពិការបណ្តោះអាសន្នរយៈពេលលើសពី៦ខែដោយចេតនា ត្រូវមានទោសពីបទបង្ករបួសស្នាមដោយចេតនា ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោស ដាក់គុកពី១ឆ្នាំទៅ៥ឆ្នាំ ។

-បើពិការភាពបណ្តោះអាសន្នតិចជាង៦ខែ ត្រូវដាក់គុកជននោះពី៦ខែដល់២ឆ្នាំ ។

-បើគ្មានពិការភាពទេ ទោសដែលត្រូវកំណត់ផ្តន្ទាដាក់គុកពី២ខែឡើងទៅ១ឆ្នាំ ។

-បើការវាយតប់នោះ ធ្វើឡើងដោយប្រើអាវុធប្រភេទណាមួយ ប្រភេទទោសត្រូវកំណត់១ជា២ ។

២៧/កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស

+ មាត្រា៣ : រដ្ឋទាំងឡាយដែលជាភាគីនៃកតិកាសញ្ញាទាំងពីរនេះ ត្រូវធានាឱ្យមានភាពស្មើគ្នារវាងបុរសនិងស្ត្រីក្នុងការប្រើសិទ្ធិទាំងអស់ខាងផ្នែក សិទ្ធិពលរដ្ឋ-នយោបាយ និងសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច-សង្គម និងវប្បធម៌ ។

ចប់

សិទ្ធិអប្បភាគជន/ជនជាតិភាគតិច

I. ឧស្សនៈ

នៅក្នុងប្រទេសណាក៏ដោយតែងតែមានជានិច្ច ការរស់នៅរបស់ពូជសាសន៍ ដូចជា : អន្តោគ្រាម (ជាម្ចាស់ស្រុកដើម), ជាតិពន្ធ (ជាតិសាសន៍ដទៃដែលបានរស់នៅតំណក្នុងប្រទេសណាមួយ) , អន្តោប្រវេសន៍ (ជនទាំងឡាយណាដែលមកសុំរស់នៅប្រទេសណាមួយក្រៅពីប្រទេសរបស់ខ្លួន) ឬ ជនភៀសខ្លួន (ជនសុំជ្រកកោនប្រទេសណាមួយដែលប្រទេសខ្លួនមានសង្គ្រាម ឬកើតភាពវឹកវរចលាចលអំពីអ្វីមួយ) ។

សំរាប់ប្រទេសកម្ពុជា ក៏មានការរស់នៅរបស់ក្រុមទាំងនេះ ដូចជាពួកអន្តោគ្រាមមាន ភ្នង គួយ ចារ៉ាយ ។ល។ និង ជាតិពន្ធ មាន ចាម ចិន វៀតណាម ជាដើម ។

សិទ្ធិមនុស្សបានចែងថា មនុស្សទាំងអស់មិនត្រូវបានគេបែងចែក ឱ្យខុស១ពីគ្នា ដោយប្រកាន់ទៅលើជាតិសាសន៍-ពណ៌ សម្បុរ-វណ្ណៈ-អ្នកមាន-អ្នកក្រ-ភាសា-សាសនា និង មតិនយោបាយអ្វីឡើយ ។ មានន័យថា មនុស្សទាំងអស់មិនថាមានភាគតិចឬភាគច្រើនទេ គឺត្រូវទទួលបាននូវសិទ្ធិនិងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរដូច១គ្នាតាំងពីកំណើត ព្រមទាំងត្រូវទទួលបាននូវសិទ្ធិឱ្យគេទទួលស្គាល់ខ្លួនជាមនុស្សពេញលក្ខណៈច្បាប់ ទោះបីនៅទីកន្លែងណាក៏ដោយ ។

និយាយដោយឡែកមនុស្សមានសិទ្ធិចេញចូលប្រទេសណាមួយដើម្បីសុំជ្រកកោនស្របច្បាប់ ក្នុងនាមជាអន្តោប្រវេសន៍ ជាជនភៀសខ្លួនឬធ្វើទស្សនកិច្ច/ កំសាន្ត ជាដើម ។ល។

(ការិយាល័យអន្តោប្រវេសន៍)

ការចេញចូលរបស់ជនបរទេសមកក្នុងប្រទេសណាមួយ វាជាអំណាចឬជាកាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋាភិបាលប្រទេសនោះដែលត្រូវតែគ្រប់គ្រងឱ្យបាននិងស្របតាមច្បាប់ ផ្ទុយទៅវិញបើពួកគេបានចូលមករស់នៅហើយ ពួកគេក៏មានសិទ្ធិមនុស្សដូចជាអ្នកនៅក្នុងស្រុកដែរ លើកលែងតែករណីខ្លះទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិបោះឆ្នោត សិទ្ធិនេះលុះត្រាតែគេត្រូវបានទទួលឱ្យចូលសញ្ជាតិសិនតាមក្របខណ្ឌនៃច្បាប់ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ពួកគេក៏មិនត្រូវទទួលរងនូវការរំលោភដល់ផ្លូវកាយ-ចិត្ត ប្រសិនបើពួកគេមានកំហុសឬក៏ត្រូវបិទសិទ្ធិសេរីភាពអ្វីនោះឡើយ តែពួកគេក៏ត្រូវទទួលការអប់រំអំពីសិទ្ធិរស់នៅក៏ដូចជាធ្វើឱ្យចេះគោរពសិទ្ធិអ្នកដទៃផងដែរ ។

ដូច្នេះក្នុងនាមម្ចាស់ស្រុក គួរមានការយោគយល់-អត់ឱន/មិនប្រើអំពើហិង្សាដល់ជនជាតិភាគតិចទាំងនោះទោះបីពួកគេ ជាជាតិពន្ធ ជាអន្តោប្រវេសន៍យ៉ាងណាក៏ដោយ ពួកគេត្រូវតែទទួលបាននូវសិទ្ធិផ្សេងៗ ដូចជាសិទ្ធិចូលរួមក្នុងជីវភាពសង្គម ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេស សិទ្ធិបង្កើតនិងរក្សាសមាគម សិទ្ធិទាក់ទងដោយសេរីនិងសន្តិវិធីជាមួយសមាជិក និងក្រុមគ្រួសាររបស់គេ ជាពិសេសសិទ្ធិសំខាន់ៗបីរបស់ពួកគេដូចជា សិទ្ធិរៀនសូត្រភាសា ប្រពៃណី ប្រវត្តិសាស្ត្រ និងវប្បធម៌របស់ពួកគេ ។ អំពើប្រឆាំងណាមួយជាចំហឬសម្ងាត់ ឬរើសអើងទៅលើពួកទាំងនេះ គឺជាការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស និងនាំឱ្យមានអស្ថិរភាពក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចសង្គម វប្បធម៌ និងនយោបាយ ឬក៏នាំឱ្យប្រទេសជាតិដើរថយក្រោយ ។

★ **<u>សំនួរ</u>:**

1-តើអ្វីខ្លះជាគំនិតសំខាន់ៗនៅក្នុងអត្ថបទនេះ ?

2-តើនៅក្នុងភូមិ/ឃុំរបស់អ្នក មានជនជាតិភាគតិចរស់នៅឬទេ ? (ជាអន្តោគ្រាម ជាតិពន្ធ អន្តោប្រវេសន៍/ជនភៀសខ្លួន) ។

3-តើពួកគេធ្លាប់បានទទួលរងឬធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ពីអ្នកណា ដែរឬទេ ? ដូចម្តេចខ្លះ ? មកពីហេតុអ្វី ?

ករណីសិក្សា

ក្នុងភូមិរបស់អ្នក សម្បូរទៅដោយជនជាតិចាមនិងវៀតណាម ជាពិសេសផ្ទះរបស់អ្នកនៅជាប់នឹងតៀមកាហ្វេវៀតណាម ដែលស្ទើរជាទូទៅគេដឹងថា ទូរទស្សន៍របស់គេបើកតែចម្រៀងឬក៏ព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗនៅតែក្នុងប្រទេសរបស់គេតែប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកឯជនជាតិចាមវិញ គេឮសូត្រតែសូត្រធម៌ព្រះរបស់គេជារៀងរាល់ពេល ដោយមានប្រើមីក្រូទៀតផង ។ ឪពុករបស់អ្នកនិងអ្នកជិតខាងមួយចំនួនបានជជែកគ្នាថា បើបណ្តោយឱ្យពួកគេធ្វើយ៉ាងនេះ វាប៉ះពាល់ខ្លាំងណាស់ដល់វប្បធម៌ជាតិយើង ហើយប្រៀបបីដូចប្រទេសយើងគ្មានច្បាប់ បណ្តោយឱ្យគេធ្វើអីស្រេចនឹងចិត្តយ៉ាងនេះ ។ ក្នុងចំណោមនោះមានម្នាក់និយាយថា ពួកយួនទាំងនេះប្រហែលចូលមករស់នៅមិនស្របច្បាប់ទៀតផង ។ ពេលកំពុងតែជជែកគ្នានោះគេឮសូរវ៉ៃក្លុងក្លាំង និងសម្លេងស្រែកយំទ្រហឹងនៅក្នុងតៀមកាហ្វេវៀតណាមនោះ ឪពុកអ្នកបានប្រាប់អ្នកទាំងនោះថា វាឈ្លោះវ៉ៃប្រពន្ធវាស្ទើរតែរាល់យប់ហ្នឹងឯង ថ្ងៃមុននោះឃើញបែកក្បាលហូរឈាមម្តងហើយ មានម្នាក់បានបន្ទរថា ឱ្យវាវ៉ៃឱ្យងាប់ទៅចុះកុំទៅឈឺក្បាលហាលថ្ងៃ បើខ្មែរយើងវិញចេះតែនាំគ្នាជួយឃាត់ទៅ! តែពួកវាមកនៅស្រុកយើងហើយបង្ករឿងទៀត បើស្រួលបានតែដំបងព្រនង់ដេញឱ្យវាទៅស្រុកវាវិញ រំពេចនោះមានម្នាក់ទៀតនិយាយថា ឥឡូវចាមតម្លង់រាល់តែយប់ហើយកើតវិហារកាន់តែច្រើន ចំណែកយេស៊ូក៏ដូចតែគ្នា ស្លាប់ហើយស្រុកយើង ។

★សំនួរ

១-តើជនជាតិចាម/វៀតណាមទាំងនោះមានទង្វើ/សកម្មភាពអ្វីខ្លះនៅក្នុងភូមិរបស់អ្នក ?

២-តើជនជាតិចាម/វៀតណាមទាំងនោះបានធ្វើអ្វីខ្លះឱ្យរំខាន/ប៉ះពាល់ដល់ភូមិរបស់អ្នក ?

៣-ចូរស្រង់សំដីត្រង់ណាខ្លះ ដែលជាសំដីតបត-ខឹងសម្បារពីឪពុកអ្នកនិងអ្នកជិតខាង ?

៤-ចំពោះអ្នកវិញ តើអ្នកយល់យ៉ាងដូចម្តេច ចំពោះទង្វើ/សកម្មភាពរបស់ចាម-វៀតណាមនៅក្នុងភូមិរបស់អ្នក ? យោបល់

៥-តើអ្នកយល់ដូចម្តេចចំពោះសំដីរិះគន់ខឹងសម្បាររបស់ឪពុកអ្នកនិងអ្នកជិតខាង ? តើចាត់ទុកជាសំដីយ៉ាងដូចម្តេច ?

៦-តើអ្នកមានយោបល់ដូចម្ដេចឬក៏យល់ស្របដូចអ្នកជិតខាងរបស់អ្នក ចំពោះអំពើហិង្សានៅក្នុងគ្រួសារវៀតណាមនោះ ?

៧-តើអ្នកយល់ព្រមឬទេដែលថា ជនជាតិភាគតិចមានសិទ្ធិមនុស្ស ? ហេតុអ្វី ?

៨-តើអ្នកមានវិធី/យោបល់យ៉ាងដូចម្ដេចខ្លះ ដើម្បីបំបាត់ការរើសអើង ឬ ធ្វើឱ្យមានការទទួលស្គាល់សិទ្ធិមនុស្សរបស់ជនជាតិភាគតិច ?

៩-តើជនអន្តោប្រវេសន៍របៀបណាដែលត្រូវផ្ដន្ទាទោស ? អ្នកណាមានតួនាទីក្នុងរឿងនេះ ?

១០-មានលក្ខខណ្ឌអ្វីខ្លះដែលអាចឱ្យជនបរទេសចូលសញ្ជាតិបាន ?

<u>សំណួរ</u>

1-តើអ្នកបានសិក្សាពីអ្វីខ្លះ អំបាញ់មិញ ?

2-បើសិនជាមានជនអន្តោប្រវេសន៍ខុសច្បាប់ត្រូវបានដោះស្រាយដោយអ្នកណា ? ធ្វើដូចម្ដេច ?

VI. ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ

១-<u>សេចក្ដីថ្លែងការណ៍ជាសាកលស្ដីអំពីសិទ្ធិមនុស្ស</u>

<u>មាត្រា២</u> : មនុស្សទាំងអស់មិនត្រូវបានគេបែងចែកឱ្យខុសៗពីគ្នា ដោយប្រកាន់ទៅលើជាតិសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ វណ្ណៈ អ្នកមាន ឬអ្នកក្រ ភាសា សាសនា មតិនយោបាយ ជាដើមឡើយ ។

២-ច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍របស់ប្រទេសកម្ពុជា

<u>មាត្រា២</u> : ត្រូវចាត់ទុកជាជនបរទេស ជនណាដែលគ្មានសញ្ជាតិជាខ្មែរ ដោយគ្មានរើសអើង ទោះបីជននោះមានសញ្ជាតិ ជំនឿសាសនា ឬមានដើមកំណើតណាមួយក៏ដោយ ។

<u>មាត្រា៥</u> : ការគ្រប់គ្រងជនបរទេសជាសមត្ថកិច្ចរបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃ ។ ក្រសួងនេះត្រូវមានស្ថាប័នមួយ ដើម្បីទទួលកិច្ចការអន្តោប្រវេសន៍ ។

មាត្រា២៩ : ជនបរទេសណាដែលគ្មានការអនុញ្ញាត ហើយចូលមករស់នៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដោយលបលាក់បន្លំ ឬដោយល្បិចផ្សេងទៀតផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិនៃច្បាប់នេះ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុក ពី ៣ខែដល់ ៦ខែ មុននឹងត្រូវបណ្តេញចេញ ។

មាត្រា៣៧ : រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃ ត្រូវបណ្តេញចេញពីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា រាល់ជនបរទេសណាដែលចូលក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដោយខុសច្បាប់ ។

៣-ច្បាប់សញ្ជាតិ :

មាត្រា៨ : ជនបរទេសដែលអាចសុំសញ្ជាតិតូបនិយកម្មបាន ត្រូវបំពេញលក្ខខណ្ឌដូចតទៅ :

1-មានលិខិតបញ្ជាក់ថាមានគំនិតមារយាទនិងសីលធម៌ល្អដែលចេញដោយមេឃុំ ឬចៅសង្កាត់នៃទីលំនៅរបស់ខ្លួន ។

2-មានលិខិតថ្កោលទោសបញ្ជាក់ថា ពុំដែលមានទោសពីបទព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ ។

3-មានលិខិតបញ្ជាក់ថា ជននោះមានទីលំនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ហើយស្នាក់នៅជាប់ចំនួន **ប្រាំពីរឆ្នាំ** ដោយគិតពីថ្ងៃដែលបានទទួលប័ណ្ណស្នាក់នៅ ដែលចេញឱ្យក្នុងក្របខណ្ឌនៃច្បាប់ស្តីពីអន្តោប្រវេសន៍ ។

4-មានទីលំនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានៅពេលដាក់ពាក្យសុំសញ្ជាតិតូបនិយកម្ម ។

5-ចេះនិយាយភាសាខ្មែរ ចេះអក្សរខ្មែរ និងយល់ដឹងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរខ្លះៗ ហើយបង្ហាញភស្តុតាងច្បាស់ថា ខ្លួនអាចរស់នៅក្នុងសង្គមខ្មែរបានដោយសុខដុម ព្រមទាំងទទួលបាននូវទំនៀមទម្លាប់ និងប្រពៃណីល្អរបស់ខ្មែរ ។

6-មានបញ្ញានិងកាយសម្បទាដែលមិននាំឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់ឬនាំឱ្យមានបន្ទុកដល់ជាតិ ។

ចប់

ការបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ការពារ

I. **ទស្សនៈ:** យុវជន/យុវនារីប្រៀបបាននឹងទំពាំងស្នងឬស្សី និងជាវ័យដ៏ពិសេស សំរាប់ជាសសរទ្រូងរបស់ប្រទេសជាតិ ។ យ៉ាងណាមិញ! ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រទេសជាតិមានការរីកចំរើន ឬក៏ធ្វើឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរអ្វីមួយសំដៅទៅរកភាពត្រឹមត្រូវ យុត្តិធម៌/ភាពដែលអាចទទួលយកបាន និងមានតម្លាភាពនោះ គឺមានតែអ្នកនេះហើយដែលជាកម្លាំងចលករដ៏សំខាន់ និង ស្រួចស្រាវបំផុតនោះ ។ ឥឡូវនេះអ្នកកំពុងត្រូវបានលើកស្ទួយនិងកំពុងក្តាប់យ៉ាងណែនន្ទូវអ្វីដែលជាសិទ្ធិរបស់អ្នក ពិសេសប្រជាធិបតេយ្យរបស់អ្នក ដែលត្រូវបានការពារយ៉ាងជាក់លាក់ដោយច្បាប់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ដូច្នេះ ដើម្បីការពារនិងលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្សបាន លុះត្រាតែមនុស្សទាំងអស់ជាពិសេសរូបអ្នកចូលរួមសកម្មភាពអនុវត្តសិទ្ធិមនុស្សទៅតាមវិធីច្រើនបែបច្រើនយ៉ាង សំរាប់ធ្វើឱ្យមានការកែប្រែអ្វីមួយសំរាប់រូបអ្នក សំរាប់សហគមន៍ក៏ដូចជាសង្គមជាតិទាំងមូលរបស់អ្នកផងដែរ ។

យុទ្ធសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានដ៏រឹងមាំមួយសំរាប់ជាគ្រឹះការពារសិទ្ធិមនុស្ស គឺជាការ**បង្កើតក្រុមការពារសិទ្ធិមនុស្សស្ម័គ្រចិត្តដែលមានយុវជន/នារីចូលរួម និង ចងក្រងជាបណ្តាញ** សំរាប់សហការជាមួយក្រុមដទៃទៀត មានក្រុមប៉ូលីស ក្រុមប្រជាពលរដ្ឋ ជាពិសេសជាមួយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលនានា ក្នុងគោលបំណងជួយបន្តការអប់រំសិទ្ធិមនុស្សដល់អ្នកដទៃ ឬ ជួយទប់ទល់ទៅលើស្ថានភាពរំលោភសិទ្ធិមនុស្សដូចជាការផ្តល់ពត៌មានអំពីករណីរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរ ជួយឈឺឆ្អាលដោះស្រាយកិច្ចការសិទ្ធិមនុស្សតូចតាចដែលអាចធ្វើទៅបាន ជាពិសេស <u>ធ្វើការតស៊ូមតិ</u>[1] តាមវិធីច្រើនបែបច្រើនយ៉ាង ដូចជាការបញ្ចុះបញ្ចូលដោយផ្ទាល់ឬដោយប្រយោលទៅក្នុងចំណោមបុគ្គលដែលមានអំណាចណាមួយពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងរបស់អ្នក ឬសហគមន៍របស់អ្នក ដើម្បីទាមទារឱ្យមានការកែប្រែអ្វីមួយសំដៅទៅរកភាពត្រឹមត្រូវ យុត្តិធម៌ និង តម្លាភាព ដូចបានពោលខាងលើ ។

តើអ្វីខ្លះជាគំនិតសំខាន់ៗនៅក្នុងអត្ថបទនេះ ?

---

[1] មើលក្នុងអត្ថបទការលើកដែងមតិនិងវិធីទាក់ទាញការគាំទ្រ

★ **សំនួរ**

1-ការរំលោភ-បំពានសិទ្ធិមនុស្សរួមទាំងអ្នកផងពីអ្នកមានអំណាច មានច្រើនបែបច្រើនយ៉ាងណាស់ ដូច្នេះដើម្បីកាត់បន្ថយ លុបបំបាត់អំពើទាំងនោះ តើវាត្រូវបានដោះស្រាយដោយមនុស្សតែ២-៣នាក់ ឬត្រូវការចូលរួមដោយមនុស្សភាគច្រើន ? ហេតុអ្វី ?

2-យោងតាមទស្សនៈខាងលើនេះ តើគេចង់រៀបចំអ្វីមុនគេ ដែលជាយុទ្ធសាស្ត្រចម្បងសំរាប់ការការពារសិទ្ធិមនុស្សនោះ ? និង

3-យោងតាមទស្សនៈនេះដែរ តើគេចង់ធ្វើអ្វីខ្លះទៀត ដែលជាយុទ្ធសាស្ត្រសំខាន់ៗសំរាប់ការពារសិទ្ធិមនុស្សបន្ថែមទៀតនោះ ?

4-ក្នុងនាមអ្នកជាពលរដ្ឋខ្មែរមួយរូប តើអ្នកគួរស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមការពារសិទ្ធិមនុស្សឬទេ ? ជួយតាមវិធីណាខ្លះដែលអាចធ្វើទៅបាន និងរៀបចំទ្រង់ទ្រាយដូចម្ដេច ដើម្បីកាត់បន្ថយការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព ?

★ អ្វីខ្លះដែលជាករណីរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ?

ករណីទាំងនោះមានដូចជា អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ការសម្លាប់ដោយហ្វូងមនុស្សហិង្សា

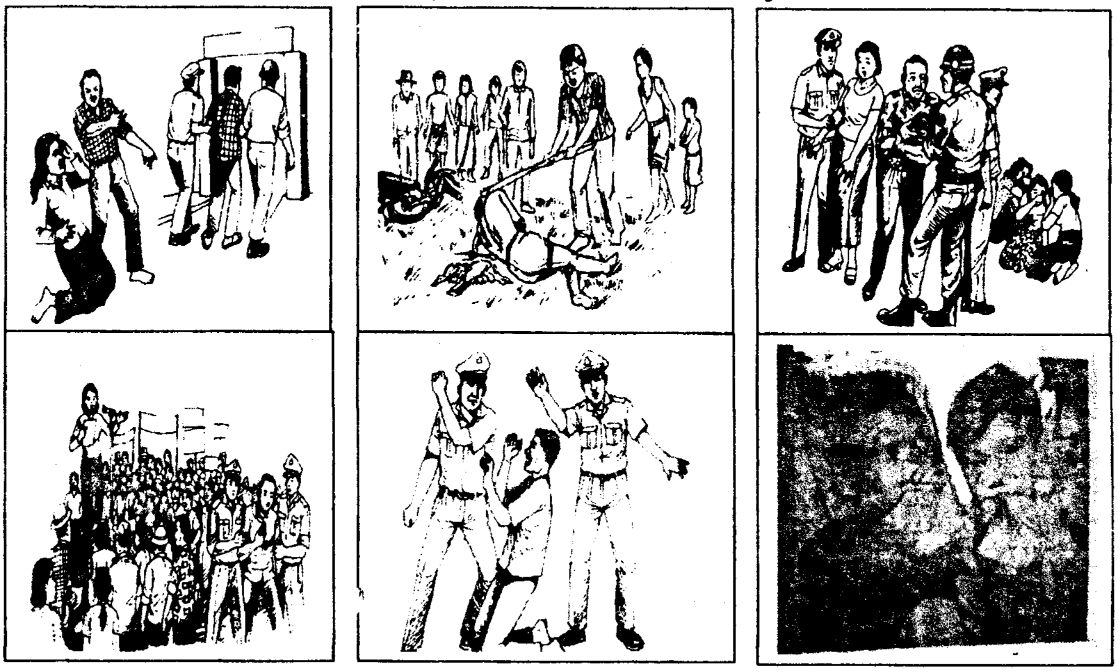

ការចាប់និងការឃុំខ្លួនខុសច្បាប់ ការធ្វើទារុណកម្មទៅលើជនដែល គេចាប់ខ្លួននិងឃុំខ្លួន ឃាតកម្ម (ការសម្លាប់មនុស្សដោយលួចលាក់និងចំហ) ការគំរាមកំហែង ទៅលើសកម្មជននយោបាយ ឬ អ្នកគាំទ្រនយោបាយ ការចាប់ជំរិត អ្នកលក់ថ្នាំញៀន ការរំលោភដីធ្លីពីអាជ្ញាធរ ដោយផ្ទាល់ ដោយប្រយោល ឬការគាំទ្រពីក្រោយខ្នងរបស់ អាជ្ញាធរចំពោះពលរដ្ឋ ស៊ីវិលណាមួយ ។ ក្នុងចំណោមករណីខាងលើនេះប្រសិនបើមាន ក្រុមការងារនឹងអាចដោះស្រាយតាមលទ្ធភាពដែលខ្លួនអាចធ្វើ ឬយ៉ាងហោចណាស់ក៏ត្រូវផ្តល់ពត៌មានពីករណីខាងលើដល់អង្គការជាដៃគូឱ្យបានឆាប់ដែលអាចធ្វើទៅបាន ។

ទម្រង់របាយការណ៍សង្ខេប

១.ឈ្មោះករណីរំលោភ......................................

២.ជនរងគ្រោះ :

ឈ្មោះ..........................ភេទ.............អាយុ..............មុខរបរ......................................

ទីលំនៅ : ភូមិ......................ឃុំ/សង្កាត់.............................ស្រុក/ខណ្ឌ........................

ខេត្ត/ក្រុង.......................................

ទីកន្លែងកើតហេតុ : ភូមិ....................ឃុំ/សង្កាត់.......................ស្រុក/ខណ្ឌ....................

ពេលវេលា : នៅម៉ោង.............ថ្ងៃទី........ខែ..............ឆ្នាំ ២០០...

៣.អ្នកប្រព្រឹត្ត

ឈ្មោះ......................ភេទ............អាយុ................មុខរបរ................................

ទីលំនៅ : ភូមិ..................ឃុំ/សង្កាត់.........................ស្រុក/ខណ្ឌ.......................

ខេត្ត/ក្រុង................................

ពេលវេលា : នៅម៉ោង................ថ្ងៃទី...........ខែ................ឆ្នាំ២០០...

៤.ឧបករណ៍រំលោភទៅលើជនរងគ្រោះ

....

....

៥.មូលហេតុបណ្តាលឱ្យកើតរឿងនេះ

....

....

....

....

៦.អ្នកបានធ្វើអ្វីខ្លះមុនបញ្ជូនរឿងនេះមក ?

....

....

....

ធ្វើនៅថ្ងៃទី.......ខែ..........ឆ្នាំ២០០...

អ្នករាយការណ៍

ហត្ថលេខា...................

ឈ្មោះ........................

★សំនួរ

តើគំនិតសំខាន់ៗនៅក្នុងអត្ថបទនេះ ចង់បានសំណួមពរអ្វីពីអ្នក?

VI.ច្បាប់របស់ប្រទេសកម្ពុជា

១-រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា :

មាត្រា៣២ : ជនរាល់រូបមានសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត មានសេរីភាព និងមានសន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន ។

មាត្រា៤២ : ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ មានសិទ្ធិបង្កើតសមាគម និងគណបក្សនយោបាយ ។ សិទ្ធិនេះត្រូវកំណត់ក្នុងច្បាប់ ។ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងឡាយ អាចចូលរួមក្នុងអង្គការមហាជន ជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ការពារសមិទ្ធិផល ជាតិនិងសណ្តាប់ធ្នាប់សង្គម ។

២-ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌរបស់ប្រទេសកម្ពុជាសម័យអន្តរកាល :

មាត្រា៣២ : ជនណាដែលសម្លាប់មនុស្សដោយចេតនា ដោយបានប្រើឬមិនបានប្រើអាវុធក្តី ត្រូវជាប់ទោសពីបទឧក្រិដ្ឋធ្វើមនុស្សឃាតដោយចេតនា ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ជាបទឧក្រិដ្ឋ ពី៨ឆ្នាំ ទៅ ១៥ឆ្នាំ ។

មាត្រា៣៣ : ជនណាក៏ដោយដែលរំលោភសេពសន្ថវៈលើជនណាម្នាក់ទៀត ទោះភេទដូចគ្នាឬមិនដូចគ្នាយ៉ាងណាក៏ដោយ ត្រូវមានទោសពីបទរំលោភសេពសន្ថវៈ ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ជាបទឧក្រិដ្ឋពី៥ឆ្នាំទៅ១០ឆ្នាំ ។

មាត្រា៣៤ : (អំពើប្លន់) ការលួច ធ្វើដោយអំពើហិង្សា មានអាវុធឬឥតអាវុធ បណ្តាល ឬមិនបណ្តាលឱ្យមានរបួស ត្រូវមានទោសពីបទឧក្រិដ្ឋប្លន់ ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី៣ឆ្នាំ ទៅ១០ឆ្នាំ ។

មាត្រា៤០ : (អំពើមនុស្សឃាតដោយអចេតនា) ជនណា ដោយខ្វះការប្រុងប្រយ័ត្ន ដោយការធ្វេសប្រហែសមិនប្រុងប្រយ័ត្ន ឬមិនបានគោរពតាមបទបញ្ជាធ្វើឱ្យស្លាប់ជនម្នាក់ទៀតដោយអចេតនា ត្រូវមានទោសពីបទមជ្ឈិមធ្វើមនុស្សឃាតដោយចេតនា ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី១ឆ្នាំទៅ៣ឆ្នាំ ។

មាត្រា៤១ : (អំពើបង្ករបួសដោយចេតនា) ជនណាវាយតប់បណ្តាលឱ្យមានរបួសដែលនាំឱ្យពិការជាអចិន្ត្រៃយ៍ ឬពិការបណ្តោះអាសន្នក្នុងរយៈពេលលើសពី៦ខែដោយចេតនា ត្រូវមានទោសពីបទបង្ករបួសដោយចេតនា ហើយត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ ។

-បើពិការភាពបណ្តោះអាសន្នតិចជាង៦ខែ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់គុកជនទោះពី៦ខែដល់២ឆ្នាំ ។

-បើគ្មានពិការភាពទេ ទោសដែលត្រូវកំណត់ផ្តន្ទា គឺដាក់គុកពី១ខែដល់១ឆ្នាំ ។

-បើការវាយតប់នោះធ្វើឡើងដោយប្រើអាវុធប្រភេទណាមួយ កំរិតទោសត្រូវទ្វេមួយជាពីរ ។

៣-ច្បាប់ស្តីពីការបង្ក្រាបអំពើចាប់ជំរិត អំពើលក់ដូរ និង អំពើអាជីវកម្មលើមនុស្ស

មាត្រា៣ : ជនណាអូសទាញមនុស្ស ទោះស្រីឬប្រុស អនីតិជនឬនីតិជនមានសញ្ជាតិអ្វីក៏ដោយ ដោយវិធីលួងលោម សន្យាឱ្យប្រាក់កាស ឬគ្រឿងអលង្ការ ឬតាមវិធីណាក៏ដោយ ទោះសាមីខ្លួនសុខចិត្តឬមិនសុខចិត្ត ដោយវិធីបង្ខិតបង្ខំគំរាមកំហែង ឬប្រើថ្នាំសណ្តំស្មារតីនិងសតិអារម្មណ៍ ដើម្បីពង្រត់យកមកលក់ឬយក ទៅធ្វើពេស្យាចារ ជននោះត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី១០ឆ្នាំ ដល់ ១៥ឆ្នាំ ។

ចប់

សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និង ការពារសិទ្ធិមនុស្ស ដែលហៅកាត់ថា លីកាដូ

គឺជាអង្គការដែលមិនមែនរដ្ឋាភិបាល មិនរកផលកម្រៃ ហើយមិនមែនជាគណបក្សនយោបាយឡើយ ។ អង្គការនេះមានគោលដៅលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្ស ព្រមទាំងការពារប្រជាពលរដ្ឋនូវអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

ចំណែកពត៌មានផ្សេងៗ សូមអញ្ជើញមកទាក់ទងនៅការិយាល័យលីកាដូ តាមបណ្តាខេត្តទាំង១២ ឬ រាជធានីភ្នំពេញ ស្ថិតនៅផ្ទះលេខ ១០៣ ផ្លូវលេខ ៩៧ ខណ្ឌចំការមន ក្រុងភ្នំពេញ ។

សូមទំនាក់ទំនង ទូរស័ព្ទ : (០២៣) ៣៦០ ៩៦៥ / ៣៦៤ ៩០១

ទូរសារ : (០២៣) ៣៦០ ៩៦៥ / ២១៧ ៦២៦

អ៊ីមែល : licadho@camnet.com.kh

ប្រធាន : លោកស្រីវេជ្ជបណ្ឌិត ពុង ឈីវកេក

The Cambodian League for the Promotion and Defense of Human Rights (LICADHO) is a non-goverr mental, non-profit, apolitical organization, working to promote human rights and protect the population from human rights violations.

For further information, please contact LICADHO in 12 provinces or in Phnom Pen at:

 # 103, Street 97, Khan Chamcar Mon, Phnom Penh

Phone: (023) 360 965 / 364 901

Fax: (023) 360 965 / 217 626

E-mail: licadho@camnet.com.kh

President: Dr. PUNG CHHIV KEK

លីកាដូ

LICADHO

បោះពុម្ពផ្សាយដោយ លីកាដូ
PUBLISHED BY
LICADHO

ឧបត្ថម្ភថវិការបស់ ដានីដា
FUNDED BY
DANIDA

មិនលក់
NOT FOR SALE

រក្សាសិទ្ធិដោយអង្គការលីកាដូ
Copyright by LICADHO

បោះពុម្ព លើក ទី ២ ចំនួន ៧០០ ក្បាល
ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៤